

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
СУМСЬКА ФІЛІЯ

Кафедра гуманітарних дисциплін

РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни «Логіка»
обов'язкових компонент
освітньої програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
262 Правоохоронна діяльність (поліцейські)

Суми 2024

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 14.08.2024 № 8

СХВАЛЕНО

Вченою радою Сумської філії
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 08.07.2024 № 8

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з гуманітарних та
соціально-економічних дисциплін
Протокол від 13.08.2024 № 7

Розглянуто на засіданні кафедри гуманітарних дисциплін Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ (протокол від
27.06.2024 № 22)

Розробник:

Доцент кафедри гуманітарних дисциплін Сумської філії Харківського
національного університету внутрішніх справ, кандидат філософських наук
Тетяна ПОНОМАРЕНКО

Рецензенти:

1. Доцент кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського
національного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, доцент
Олена МАРКОВА
2. Доцент кафедри всесвітньої історії, міжнародних відносин та методики
навчання історичних дисциплін Сумського державного педагогічного
університету імені А. С. Макаренка, кандидат філософських наук, доцент
Ігор СНЕГІРЬОВ

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Шифри та назви галузі знань, код та назва спеціальності, ступень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів ECTS – <u>3</u>	26 Цивільна безпека	Навчальний курс <u>1</u>
Загальна кількість годин – <u>90</u>	262 Правоохоронна діяльність	Семестр <u>1</u>
Кількість тем – <u>7</u>	Бакалавр правоохоронної діяльності	Вид контролю: <u>залік</u>
Розподіл навчальної дисципліни за видами занять:		
<p>Лекції – <u>6 годин</u>;</p> <p>Семінарські заняття – <u>12 годин</u>;</p> <p>Практичні заняття – <u>12 годин</u>;</p> <p>Самостійна робота – <u>60 годин</u></p> <p>Індивідуальні завдання:</p> <p>Наукове есе/презентація – <u>1, семестр 1</u></p>		

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: розвиток логічного, критично-орієнтованого мислення як елементу професійної культури фахівця.

Завдання: ознайомити здобувачів вищої освіти із теоретичними основами логіки як філософської науки про процедуру правильного, аналітичного, критичного мислення; способами його організації та законами, дотримання котрих забезпечує формальну правильність здійснення інтелектуальних операцій і є умовою їх практичної ефективності; на понятійному рівні розкрити здобувачам вищої освіти тенденції історичного розвитку логіки як галузі філософського та методологічного знання; навчити здобувачів практичним навичкам логічно грамотно складати офіційні документи, будувати свої міркування і знаходити помилки в міркуваннях опонентів; конструювати коректну аргументацію взагалі та в правовій суперечці чи при прийнятті правового рішення; розпізнавати прийоми маніпулювання з боку співрозмовника і протистояти їм; оволодіти культурою дискусії, розрізненням коректних та некоректних її прийомів; застосовувати логічні методи у процесі розслідування кримінальних правопорушень; будувати слідчі версії з

використанням методів логіки; визначати логічні наслідки в разі зміни чинності нормативних приписів, правил, умов контракту або фактів справи тощо.

Міждисциплінарні зв'язки: логіка і за своїм походженням, і за траєкторіями подальшому розвитку, і за своїм предметом є переважно філософською наукою, причому найбільш фундаментальною з усіх галузей філософії. Будучи наукою про форми, принципи і методи правильного міркування, логіка лише частково стикається з комплексом інших наук про мислення (педагогіка, психологія, соціологія, фізіологія вищої нервової діяльності тощо).

Очікувані результати навчання. У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен

знати:

- знаходити власні аргументи для доведення істинності та спростування хибності певних тверджень;
- основний зміст усіх тем, світоглядний потенціал законів логіки, категорій особливості логічного пізнання, його методик та форми, сучасні моделі логіко-дискурсивних досліджень їх наукові можливості та недоліки;
- структуру й логіку поняття, судження, основних законів логіки, умовиводу;
- базові знання основ формальної та неформальної логіки у правовому мисленні;
- основні правила формування юридичних понять, постановки запитань і формування відповідей, логічної побудови дискусії, уникнення логічних помилок та маніпулювання правовим мисленням;
- поняття, структуру та форми правової аргументації;
- логічних основ теорії аргументації, доведення;

вміти:

- логічно правильно складати офіційні юридичні документи: протоколи, акти, накази і т.д.;
- виводити раціональні висновки з наявної інформації відповідно до правил і законів логіки;
- спілкуватись державною мовою як усно, так і письмово;
- використовувати інформаційні і комунікаційні технології у професійній діяльності; вчитися і оволодівати сучасними знаннями;
- бути критичним і самокритичним, працювати у команді;
- діяти на основі етичних міркувань (мотивів); вміти застосовувати знання у практичних ситуаціях;
- знаходити помилки у поділах, класифікаціях, визначеннях, критикувати їх і не допускати в своїх міркуваннях;
- уникати типових помилок в аргументації і критиці;
- розпізнавати прийоми маніпулювання співрозмовником і протистояти їм;
- знаходити власні аргументи для доведення істинності та спростування хибності певних тверджень.

Програмні компетентності, які формуються при вивченні навчальної дисципліни:		
Інтегральна компетентність	Здатність вирішувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері правоохоронної діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій та методів правоохоронної діяльності і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.	
Загальні компетентності (ЗК)	ЗК-1	Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
	ЗК-8	Здатність приймати обґрунтовані рішення.
Спеціальні компетентності (СК)	СК-3	Здатність до критичного мислення та системного аналізу правових явищ.

3. Програма навчальної дисципліни

ТЕМА № 1. «Предмет логіки та її практичне значення».

Міркування як предмет вивчення логіки. Особливості юридичного мислення. Чуттєве пізнання і абстрактне мислення. Специфіка абстрактного мислення; його теоретична і практична значимість.

Логіка як наука. Схеми, форми та методи побудови міркувань як предмет логіки. Співвідношення логіки з іншими науками про мислення. Єдність та багатоманітність логічних теорій. Логічна коректність мислення як відповідність предмету думки.

Формалізація як метод дослідження структури міркування: його суть, можливості та межі застосування. Формалізація юридичного мислення. Логічна універсальність та гендерно-психологічна специфіка мислення. Поняття формалізації. Умови ефективності використання методу формалізації. Основні принципи побудови формалізованих міркувань.

Логіка і мова. Порівняльна характеристика природної та формалізованої мов.

Логічне моделювання як засіб мислення. Слідчий експеримент та ретроспективне уявне моделювання. Перспективне уявне логічне моделювання як методологія побудови плану розслідування кримінального правопорушення.

ТЕМА № 2. «Поняття як форма мислення».

Поняття як форма мислення. Особливості відображення світу у поняттях. Мислення як оперування поняттями. Місце понять у структурі процесу мислення.

Способи мовного вираження понять. Основні логічні прийоми формування понять: аналіз, синтез, порівняння, абстрагування, узагальнення.

Зміст і обсяг поняття. Ознаки предметів думки та їх різновиди. Зміст поняття як основа об'єднання предметів думки у загальний клас. Смысл вимог необхідності та достатності елементів, які складають зміст поняття. Обсяг поняття як множина предметів думки, охоплених поняттям.

Закон оберненого відношення між обсягом та змістом поняття. Узагальнення та обмеження понять.

Види понять та відношення між поняттями. Порівнянні та непорівнянні поняття. Сумісність і несумісність порівнянних понять. Колові схеми Ейлера як засіб вираження відношень між поняттями. Співвіднесення юридичних понять і проблема «конкуренції норм права».

Операції з обсягами (класами) понять: перетин (перехрещення), об'єднання, різниця класів, доповнення.

Дефініція (визначення) поняття. Номінальні та реальні дефініції. Явні та неявні дефініції. Дефініція через найближчий рід та видову ознаку. Правила явної дефініції. Помилки, можливі у дефініції. Неявні дефініції: контекстуальні, індуктивні, через аксіоми. Логічна правильність дефініцій юридичних понять як умова ефективності правозастосовчої практики. Значення логіки дефініцій для юридичної теорії та практики.

Поділ (класифікація) понять. Види поділу: за видозміною ознаки, дихотомічний поділ. Правила та можливі помилки поділу.

Поділ юридичних понять. Роль логіки класифікацій у праві.

ТЕМА № 3. «Судження».

Загальна характеристика судження. Судження як форма мислення. Істиннісні значення судження. Судження та речення. Норма права як судження. Логічні особливості нормативних суджень.

Структура простого судження. Терміни судження (суб'єкт і предикат). Стверджувальна (позитивна) і заперечна (негативна) зв'язки. Квантифікація суджень.

Класифікація простих суджень за якістю та кількістю.

Істиннісні відношення між простими судженнями. Відношення сумісності: еквівалентність (тотожність), логічне підпорядкування, часткова сумісність (субконтрарність). Відношення несумісності: суперечність (контрадикторність), протилежність (контрарність).

Поняття «матеріальної порівнянності» суджень. «Логічний квадрат» та правила співвіднесення матеріально порівнянних висловлювань.

Основні різновиди логічного зв'язку простих висловлювань у рамках складних суджень. Кон'юнкція як вимога одночасної істинності висловлювань. Диз'юнкція як заборона одночасної хибності альтернативних суджень. Сильний (строгий) та слабкий (нестрогий) різновиди диз'юнктивного зв'язку. Імплікація як вираження умовного зв'язку (зв'язку між достатньою та необхідною умовою). Еквіваленція (тотожність) як двосторонній (симетричний) умовний зв'язок.

Принципи формалізації складних суджень. Методика алгоритмічного встановлення валентності складного судження за допомогою семантичних таблиць (таблиць істинності).

ТЕМА № 4. «Закони логіки висловлювань. Співвідношення логічних та юридичних законів».

Поняття закону в логіці та юриспруденції: спільне та специфічне. Закон як необхідний і загальний (для певної предметної області) зв'язок. Закони буття і закони мислення.

Формально-логічний закон як тотожно-істинна формула. Принципи диференціації основних та неосновних (похідних) законів логіки.

Основні (що визначають аксіоматичний базис) закони логіки висловлювань.

Закон тотожності. Принципи визначеності та послідовності мислення і їх вираження у законі тотожності. Умови дотримання закону тотожності та можливі помилки, пов'язані з їх порушенням. Межі застосування закону тотожності. Парадокси й алогізми, зумовлені позапредметним використанням закону тотожності.

Закон виключеного третього. Суть принципу несуперечності й особливості його реалізації в юридичній теорії та практиці. Відношення суперечності між

висловлюваннями та його вираження у законі виключеного третього. Уточнення принципів визначеності та послідовності в законі виключеного третього. Закон виключеного третього та бівалентна семантика традиційної логіки: сфера застосування та причини обмеженості. Альтернативні логічні системи, що компенсують дефіцит бівалентної семантики.

Закон несуперечності. Різновиди відношення несумісності та їх вираження у законі несуперечності. Проблема сумісності юридичних норм. Використання закону несуперечності при побудові логічних «детекторів брехні».

Відображення законів виключеного третього та несуперечності у вимогах кримінального та кримінально-процесуального законодавства. Визначеність, послідовність та несуперечність правотворчої та правозастосовної діяльності як фактор правосуддя.

Закон достатньої підстави. Принцип обґрунтованості та його вираження у законі достатньої підстави. Закон достатньої підстави та його формальна репрезентація в пропозиційній логіці.

Доказовість як вимога законності: відображення даної вимоги в юридичних нормах.

Дотримання законів логіки – необхідна умова ефективності професійної діяльності працівників правоохоронних органів.

ТЕМА № 5. «Умовивід як форма мислення».

Умовивід як форма мислення. Структура умовиводу. Поняття логічного виводу та логічного слідування.

Демонстративні та недемонстративні умовиводи: принципи розрізнення та логічні характеристики. Демонстративність умовиводу як логічна підстава судового вироку. Дедукція та редукція. Повна і неповна індукція як види редуктивних умовиводів. Застосування дедуктивного та індуктивного методів у розслідуванні кримінальних правопорушень. Аналогія як комбінований (індуктивно-дедуктивний) вивід. Строга і нестрога аналогія у попередньому розслідуванні та при проведенні криміналістичної експертизи.

Дедуктивні умовиводи. Істинність засновків та формальна правильність міркування – гарантії істинності висновку дедуктивного виводу. Принципи формалізації дедуктивного виводу.

Виводи, що ґрунтуються на суб'єктно-предикатній структурі суджень. Безпосередні умовиводи з категоричних суджень: перетворення, обернення, протиставлення предикату, виводи за «логічним квадратом».

Простий категоричний силізм. Склад силізму. Фігури та модуси силізму. Правильні (демонстративні) модуси. Відбір правильних модусів за допомогою колових схем. Принципи демонстративного виводу з двох простих суджень через визначення фігури та модусу силізму.

Виводи, що ґрунтуються на логічних зв'язках між судженнями. Основні різновиди виводів зі складних суджень та їх правильні (демонстративні) модуси.

Принципи побудови логічного виводу в СНВ (прямого та опосередкованого припущеннями). Можливості використання натурального числення висловлювань при розслідуванні кримінальних правопорушень.

Умовивід та логічне слідування. Способи встановлення логічного слідування між наявними підставами та передбачуваним висновком.

Логічний аналіз операцій мислення – умова його алгоритмізації і передачі цих операцій комп'ютеру. Загальна характеристика правової кібернетики та її застосування в практичній діяльності правоохоронних органів

ТЕМА № 6. «Логічні основи теорії аргументації».

Поняття про аргументацію. Дослідження процесу аргументації в теорії аргументації. Характерні риси аргументації. Види аргументації: емпірична та теоретична, дедуктивна та недедуктивна (правдоподібна), доказова та недоказова. Суперечка, її види, прийоми ведення.

Логічна та юридична аргументація. Співвідношення логічних та гендерно-психологічних аспектів аргументації.

Поняття доведення. Логічний сенс операції доведення. Особливості поняття доказування у кримінальній (цивільній) справі як нормативно регульованої діяльності. Структура логічного доведення: теза, аргументи (підстави), демонстрація. Основні різновиди доведення: пряме та непряме. Способи встановлення демонстративності безпосереднього слідування тези з наявних аргументів.

Непряме апагогічне (методом від протилежного) та непряме розділове (методом послідовного виключення) доведення; їх використання при обґрунтуванні слідчих версій.

Співвідношення теоретичних та емпіричних методів обґрунтування у процесі розслідування судової справи. Загальна характеристика комбінованого багатоступінчастого доказування.

Поняття спростування. Безпосередня та опосередкована критика тези. Встановлення хибності тези шляхом прямого та непрямого спростування.

Критика аргументів і виявлення логічної неспроможності демонстрації.

Правила доказової аргументації. Правила по відношенню до тези й антитези (правила визначеності, несуперечливості та незмінності тези). Логічні помилки, пов'язані з порушеннями даних правил.

Логічні правила та помилки, що відносяться до аргументів. Вимоги істинності, несуперечливості, достатності аргументів та автономності їх обґрунтування щодо тези, яка доводиться.

Основне правило демонстрації. Типові помилки, які призводять до недемонстративності аргументації.

Паралогізми і софізми. Логічні методи виявлення та усунення помилок та хитрощів у доведенні та спростуванні.

Логічні парадокси: причини виникнення і способи уникнення парадоксальності аргументації.

Значення логічної теорії аргументації в теорії доказів у кримінальному (цивільному) процесі.

ТЕМА № 7. «Логіка побудови та перевірки версій».

Гіпотеза і версія. Логічні характеристики гіпотетичного способу міркування. Роль гіпотез у науковому пізнанні. Версія як вид гіпотези. Версування як процес побудови і перевірки версій та його роль у розслідуванні кримінальних правопорушень. Особливості слідчих версій порівняно з науковими гіпотезами. Версія як система припущень про елементи можливої картини кримінального правопорушення. Структура версії. Критерії прийнятності версій. Оптимальні умови відхилення версій. Взаємний зв'язок істинності версії та її цінності з точки зору розслідування злочинного діяння.

Основні етапи процесу версування: формування інформаційного базису, його аналіз та виведення версії, перевірка версії.

Логічні характеристики інформаційного базису. Необхідність урахування принципів та законів логіки при побудові інформаційного базису.

Логічний механізм побудови версії. Застосування логічних методів у процесі формування версії.

Індуктивні методи встановлення причинних зв'язків. Часова залежність та причинно-наслідкова залежність явищ. Характеристика причини як філософської категорії. Неоднозначність логічної залежності між причиною та наслідком. Методи встановлення причинного зв'язку: метод подібності, метод відмінності, об'єднаний метод подібності та відмінності, метод супутніх змін, метод залишків; їх можливі комбінації, здійснювані з метою підвищення надійності виводу.

Можливі застосування індуктивних методів для створення альбому типових версій та при побудові версій у процесі розслідуванні кримінальних правопорушень. Роль індуктивних методів у плануванні слідчого експерименту. Фактори підвищення ступеню правдоподібності версій, що виводяться за допомогою індуктивних методів.

Логічні засоби дослідження версій. Основні логічні методи верифікації та фальсифікації версій.

4. Структура навчальної дисципліни

4.1.1. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		Лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Семестр № 2							
Тема № 1. Предмет логіки та її практичне значення	12	2	2			8	
Тема № 2. Поняття як форма мислення	14		2	2		10	
Тема № 3. Судження	16	2	2	2		10	
Тема № 4. Закони логіки висловлювань. Співвідношення логічних та юридичних законів	12		2	2		8	
Тема № 5. Умовивід як форма мислення	12		2	2		8	
Тема № 6. Логічні основи теорії аргументації	14	2	2	2		8	
Тема № 7. Логіка побудови та перевірки версій	10			2		8	
Всього за семестр № 2	90	6	12	12	-	60	залік

4.1.2. Питання, що виносяться на самостійне опрацювання

Перелік питань до тем навчальної дисципліни	Література:
<p><u>Тема № 1. Предмет логіки та її практичне значення</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Міркування як предмет вивчення логіки. Загальна характеристика процесу пізнання. Чуттєва та логічна (раціональна) сходинки пізнання. 2. Предмет та завдання загальної та юридичної логіки. 3. Співвідношення мови та мислення в юридичній логіці. 4. Функції і принципи юридичної логіки. Значення юридичної логіки для юристів. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Войтенко Д. О., Качурова С. В., Невельська-Гордєєва О. П. Логіка в запитаннях і відповідях : навчальний посібник / за заг. ред. О.П. Невельської-Гордєєвої. Харків : Право, 2019. 126 с. URL: https://pravo-izdat.com.ua/image/data/Files/493/3_Logika_v_zapitannjah_NP_vnutri.pdf 2. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посіб. / І. С. Добронравова, О. В. Руденко, Л. І. Сидоренко та ін.; за ред. І. С. Добронравової (ч. 1), О. В. Руденко (ч. 2). К. : ВПЦ «Київський університет», 2018. 607 с. URL: http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/Methodol.pdf 3. Шепетяк О. М. Логіка. Підручник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Фенікс, 2015. 256 с. URL: https://cutt.ly/VwjB8CNU
<p><u>Тема № 2. Поняття як форма мислення</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття як форма мислення. Загальна характеристика поняттєвого апарату юриспруденції як базису правової науки та практики. 2. Зміст і обсяг поняття. 3. Види понять і відношення між ними. 4. Логічні операції з поняттями та їх значення у праві. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Войтенко Д. О., Качурова С. В., Невельська-Гордєєва О. П. Логіка в запитаннях і відповідях : навчальний посібник / за заг. ред. О.П. Невельської-Гордєєвої. Харків : Право, 2019. 126 с. URL: https://pravo-izdat.com.ua/image/data/Files/493/3_Logika_v_zapitannjah_NP_vnutri.pdf 2. Шепетяк О. М. Логіка. Підручник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Фенікс, 2015. 256 с. URL: https://cutt.ly/VwjB8CNU
<p><u>Тема № 3. Судження</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Загальна характеристика суджень. 2. Структура судження. Судження і речення. 3. Види простих суджень. 4. Види складних суджень. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Войтенко Д. О., Качурова С. В., Невельська-Гордєєва О. П. Логіка в запитаннях і відповідях : навчальний посібник / за заг. ред. О.П. Невельської-Гордєєвої. Харків : Право, 2019. 126 с. URL: https://pravo-izdat.com.ua/image/data/Files/493/3_Logika_v_zapitannjah_NP_vnutri.pdf 2. Шепетяк О. М. Логіка. Підручник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Фенікс, 2015. 256 с. URL: https://cutt.ly/VwjB8CNU
<p><u>Тема № 4. Закони логіки висловлювань. Співвідношення логічних та юридичних законів</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття закону в логіці та юриспруденції: спільне та специфічне. Загальна характеристика законів логіки. 2. Визначення законів: тотожності, суперечності, виключеного третього, достатньої підстави. 3. Значення законів логіки в юридичній практиці. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Войтенко Д. О., Качурова С. В., Невельська-Гордєєва О. П. Логіка в запитаннях і відповідях : навчальний посібник / за заг. ред. О.П. Невельської-Гордєєвої. Харків : Право, 2019. 126 с. URL: https://pravo-izdat.com.ua/image/data/Files/493/3_Logika_v_zapitannjah_NP_vnutri.pdf

	2. Шепетяк О. М. Логіка. Підручник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Фенікс, 2015. 256 с. URL: https://cutt.ly/VwjB8CNU
<p><u>Тема № 5. Умовивід як форма мислення</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Загальна характеристика умовиводу, його структура і види. 2. Безпосередні умовиводи і способи їх утворення. 3. Дедуктивні умовиводи. Категоричний силогізм і його структура. 4. Умовні, скорочені та складно-скорочені силогізми. 5. Індуктивний умовивід. 6. Використання умовиводу в судовій практиці. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Войтенко Д. О., Качурова С. В., Невельська-Гордєєва О. П. Логіка в запитаннях і відповідях : навчальний посібник / за заг. ред. О.П. Невельської-Гордєєвої. Харків : Право, 2019. 126 с. URL: https://pravo-izdat.com.ua/image/data/Files/493/3_Logika_v_zapitannjah_NP_vnutri.pdf 2. Шепетяк О. М. Логіка. Підручник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Фенікс, 2015. 256 с. URL: https://cutt.ly/VwjB8CNU
<p><u>Тема № 6. Логічні основи теорії аргументації</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Загальна характеристика аргументації, її структура та вид. 2. Вимоги до доведення. Спростування і його роль у юридично-правовій діяльності та дотриманні законності 3. Доведення та спростування в юридичній практиці. 4. Логічні правила і помилки у доведенні та спростуванні. 5. Проблемні ситуації у правовій діяльності та логіка їх вирішення 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Войтенко Д. О., Качурова С. В., Невельська-Гордєєва О. П. Логіка в запитаннях і відповідях : навчальний посібник / за заг. ред. О.П. Невельської-Гордєєвої. Харків : Право, 2019. 126 с. URL: https://pravo-izdat.com.ua/image/data/Files/493/3_Logika_v_zapitannjah_NP_vnutri.pdf 2. Шепетяк О. М. Логіка. Підручник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Фенікс, 2015. 256 с. URL: https://cutt.ly/VwjB8CNU
<p><u>Тема № 7. Логіка побудови та перевірки версій</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Визначення гіпотези. Види гіпотез. Гіпотеза як система припущень. Етапи побудови гіпотези і аналіз, фактів, синтез фактів, висунення припущення. 2. Версія як вид гіпотези. Версування як процес побудови і перевірки версій та його роль у розслідуванні злочинів. 3. Верифікація та фальсифікація версій. Основні логічні процедури верифікації та фальсифікації версій. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Войтенко Д. О., Качурова С. В., Невельська-Гордєєва О. П. Логіка в запитаннях і відповідях : навчальний посібник / за заг. ред. О.П. Невельської-Гордєєвої. Харків : Право, 2019. 126 с. URL: https://pravo-izdat.com.ua/image/data/Files/493/3_Logika_v_zapitannjah_NP_vnutri.pdf 2. Шепетяк О. М. Логіка. Підручник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Фенікс, 2015. 256 с. URL: https://cutt.ly/VwjB8CNU

5. Індивідуальні завдання

5.1.1. Теми наукових есе та презентацій

1. Предмет логіки як науки. Значення логіки для правознавства та юридичної практики.
2. Поняття про мислення. Абстрактне і конкретне мислення, їх загальні характеристики.
3. Історичні етапи розвитку науки логіки.
4. Мислення і мова. Семіотика.
5. Загальна характеристика поняття як форми думки. Поняття і слово.
6. Логічна структура поняття. Закон зворотного відношення між змістом і обсягом понять.
7. Види ознак, що складають зміст поняття.
8. Види понять за обсягом (екстенціональна характеристика понять).
9. Види понять за змістом (інтенціональна характеристика понять).
10. Відношення сумісності між поняттями.
11. Відношення несумісності між поняттями.
12. Узагальнення і обмеження понять.
13. Операції з класами (об'єднання, перехрещення та ін.).
14. Правила поділу понять.
15. Види поділу понять.
16. Класифікація. Види класифікації.
17. Операція визначення понять.
18. Правила визначення та помилки можливі при визначенні.
19. Види прямих (явних) визначень.
20. Види непрямих (неявних) визначень.
21. Прийоми, подібні з визначенням понять.
22. Судження та речення. Загальна класифікація суджень.
23. Види категоричних суджень за кількістю і якістю.
24. Розподіленість термінів у простих атрибутивних судженнях.
25. Відношення між категоричними судженнями. Логічний квадрат.
26. Релятивні та екзистенційні судження.
27. Єднальні (кон'юнктивні) судження.
28. Розділові (диз'юнктивні) судження.
29. Імпікативні та еквівалентні судження.
30. Поняття про модальність суджень. Типи модальностей.
31. Деонтична модальність.
32. Логіка питань та відповідей: загальна характеристика.
33. Закон тотожності.
34. Закон несуперечності.
35. Закон виключеного третього.
36. Закон достатньої підстави.
37. Умовивід як форма мислення: загальна характеристика.
38. Безпосередні умовиводи: перетворення.

39. Безпосередні умовиводи: обернення.
40. Безпосередні умовиводи: протиставлення предикату.
41. Категоричний силізм: визначення та загальна структура.
42. Аксиома та загальні правила категоричного силізму.
43. Фігури і модуси ПКС: загальна характеристика.
44. I фігура категоричного силізму: правила і модуси.
45. II фігура категоричного силізму: правила і модуси.
46. III фігура категоричного силізму: правила і модуси.
47. IV фігура категоричного силізму: правила та модуси.
48. Простий умовний силізм.
49. Умовно-категоричний силізм: структура та модуси.
50. Еквівалентно-категоричний силізм.
51. Розділово-категоричний силізм: структура та модуси.
52. Умовно-розділовий силізм.
53. Скорочені силізми (ентимеми).
54. Поняття про індукцію.
55. Повна індукція.
56. Неповна індукція: структура та види.
57. Методи наукової індукції (канони Бекона – Мілля).
58. Аналогія: загальна характеристика та види.
59. Структура та види доведення.
60. Правила і помилки в доведенні та спростуванні.
61. Спростування.
62. Поняття про гіпотезу. Структура та види гіпотез.

6. Методи навчання

Методи навчання при проведенні лекцій: лекція із застосуванням проблемного методу; лекція-візуалізація (на основі методу наочності з використанням аудіо-, відеотехніки); лекція-презентація; лекція-бесіда тощо.

Методи навчання при проведенні семінарських та практичних занять: ситуативні задачі; навчальні дискусії; створення ситуації пізнавальної новизни; створення ситуацій зацікавленості (метод цікавих аналогій тощо); диспут; дослідницький (написання наукового есе); фронтальне опитування; круглі столи з проблемних питань; аналіз конкретних ситуацій.

7. Перелік питань та завдань, що виносяться на підсумковий контроль

Питання до заліку

1. Предмет логіки як науки. Значення логіки для правознавства та юридичної практики.
2. Поняття про мислення. Абстрактне і конкретне мислення, їх загальні характеристики.
3. Історичні етапи розвитку науки логіки.
4. Мислення і мова. Семіотика.
5. Загальна характеристика поняття як форми думки. Поняття і слово.
6. Логічна структура поняття. Закон зворотного відношення між змістом і обсягом понять.
7. Види ознак, що складають зміст поняття.
8. Види понять за обсягом (екстенціональна характеристика понять).
9. Види понять за змістом (інтенціональна характеристика понять).
10. Відношення сумісності між поняттями.
11. Відношення несумісності між поняттями.
12. Узагальнення і обмеження понять.
13. Операції з класами (об'єднання, перехрещення та ін.).
14. Правила поділу понять.
15. Види поділу понять. 1
16. Класифікація. Види класифікації.
17. Операція визначення понять.
18. Правила визначення та помилки можливі при визначенні.
19. Види прямих (явних) визначень.
20. Види непрямих (неявних) визначень.
21. Прийоми, подібні з визначенням понять.
22. Судження та речення. Загальна класифікація суджень.
23. Види категоричних суджень за кількістю і якістю.
24. Розподіленість термінів у простих атрибутивних судженнях.
25. Відношення між категоричними судженнями. Логічний квадрат.
26. Релятивні та екзистенційні судження.
27. Єднальні (кон'юнктивні) судження.
28. Розділові (диз'юнктивні) судження.

29. Імплікативні та еквівалентні судження.
30. Поняття про модальність суджень. Типи модальностей.
31. Деонтична модальність.
32. Логіка питань та відповідей: загальна характеристика.
33. Закон тотожності.
34. Закон несуперечності.
35. Закон виключеного третього.
36. Закон достатньої підстави.
37. Умовивід як форма мислення: загальна характеристика.
38. Безпосередні умовиводи: перетворення.
39. Безпосередні умовиводи: обернення.
40. Безпосередні умовиводи: протиставлення предикату.
41. Категоричний силогізм: визначення та загальна структура.
42. Аксіома та загальні правила категоричного силогізму.
43. Фігури і модуси ПКС: загальна характеристика.
44. I фігура категоричного силогізму: правила і модуси.
45. II фігура категоричного силогізму: правила і модуси.
46. III фігура категоричного силогізму: правила і модуси.
47. IV фігура категоричного силогізму: правила та модуси.
48. Простий умовний силогізм.
49. Умовно-категоричний силогізм: структура та модуси.
50. Еквівалентно-категоричний силогізм.
51. Розділово-категоричний силогізм: структура та модуси.
52. Умовно-розділовий силогізм.
53. Скорочені силогізми (ентимеми).
54. Поняття про індукцію.
55. Повна індукція.
56. Неповна індукція: структура та види.
57. Методи наукової індукції (канони Бекона – Мілля).
58. Аналогія: загальна характеристика та види.
59. Структура та види доведення.
60. Правила і помилки в доведенні та спростуванні.
61. Спростування.
62. Поняття про гіпотезу. Структура та види гіпотез.

8. Критерії та засоби оцінювання результатів навчання здобувачів

Контрольні заходи оцінювання результатів навчання включають в себе поточний та підсумковий контроль.

Засобами оцінювання результатів навчання є: залік, тести, реферати, наукові есе, презентації результатів виконаних завдань та досліджень, інші види індивідуальних та групових завдань.

Поточний контроль. До форм поточного контролю належить оцінювання:

- рівня знань під час семінарських занять;
- якості виконання індивідуальної та самостійної роботи.

Поточний контроль здійснюється під час проведення семінарських занять і має на меті перевірку набутих здобувачем вищої освіти (далі – здобувач) знань, умінь та інших компетентностей з навчальної дисципліни.

У ході поточного контролю проводиться систематичний вимір приросту знань, їх корекція. Результати поточного контролю заносяться викладачем до журналів обліку роботи академічної групи за національної системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»).

Оцінки за самостійну та індивідуальну роботу виставляються в журналі обліку роботи академічної групи окремою графою за національною системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»). Результати цієї роботи враховуються під час виставлення підсумкових оцінок.

При розрахунку успішності здобувачів враховуються такі види робіт: навчальні заняття (семінарські); самостійна та індивідуальна роботи (виконання домашніх завдань, підготовка рефератів, наукових есе, проведення соціологічного дослідження, публікацій, виступи на наукових конференціях, семінарах та інше); контрольні роботи (виконання тестів, контрольних робіт у формі, передбаченій в робочою програмою навчальної дисципліни). Вони оцінюються за національною системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»).

Здобувач, який отримав оцінку «незадовільно» за навчальні заняття або самостійну роботу, зобов'язаний перескласти її.

Загальна кількість балів (оцінка), отримана здобувачем за семестр перед підсумковим контролем, розраховується як середньоарифметичне значення з оцінок за навчальні заняття та самостійну роботу, та для переводу до 100-бальної системи помножується на коефіцієнт **10**.

$$\begin{array}{l} \text{Загальна кількість} \\ \text{балів (перед} \\ \text{підсумковим} \\ \text{контролем)} \end{array} = \left(\left(\begin{array}{l} \text{Результат} \\ \text{навчальних занять} \\ \text{за семестр} \end{array} + \begin{array}{l} \text{Результат} \\ \text{самостійної} \\ \text{роботи за семестр} \end{array} \right) / 2 \right) * 10$$

Підсумковий контроль. Підсумковий контроль проводиться з метою оцінки результатів навчання на певному ступені вищої освіти або на окремих його завершених етапах.

Для обліку результатів підсумкового контролю використовується поточно-накопичувальна інформація, яка реєструється в журналах обліку роботи

академічної групи. Результати підсумкового контролю з дисциплін відображаються у відомостях обліку успішності, навчальних картках здобувачів, залікових книжках. **Присутність здобувачів на проведенні підсумкового контролю (заліку) обов'язкова.** Якщо здобувач вищої освіти не з'явився на підсумковий контроль (залік), то науково-педагогічний працівник ставить у відомість обліку успішності відмітку «не з'явився».

Підсумковий контроль (залік) оцінюється за національною шкалою. Для переводу результатів, набраних на підсумковому контролі, з національної системи оцінювання в 100-бальну вводиться коефіцієнт **10**, таким чином максимальна кількість балів на підсумковому контролі (заліку), які використовуються при розрахунку успішності здобувачів, становить **50**.

Підсумкові бали з навчальної дисципліни визначаються як сума балів, отриманих здобувачем протягом семестру та балів, набраних на підсумковому контролі (заліку).

$$\text{Підсумкові бали навчальної дисципліни} = \text{Загальна кількість балів (перед підсумковим контролем)} + \text{Кількість балів за підсумковим контролем}$$

Здобувач вищої освіти, який під час складання підсумкового контролю (заліку) отримав незадовільну оцінку, складає його повторно. Повторне складання підсумкового заліку допускається не більше двох разів з кожної навчальної дисципліни: один раз – викладачеві, а другий – комісії, до складу якої входить керівник відповідної кафедри та 2-3 науково-педагогічних працівники.

Здобувач повинен отримати під час аудиторної та самостійної роботи необхідну кількість оцінок.

Робота під час навчальних занять	Самостійна та індивідуальна робота	Підсумковий контроль
Отримати не менше 4 позитивних оцінок (денна форма навчання)	Підготувати наукове есе/презентацію; виконати завдання самостійної роботи до кожної теми	Отримати за підсумковий контрольне менше 30 балів

9. Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
97-100	Відмінно («зараховано»)	A	« Відмінно » – теоретичний зміст курсу освоєний цілком, необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання виконані в повному обсязі, відмінна робота без помилок або з однією незначною помилкою
94-96			
90-93			
85-89	Добре («зараховано»)	B	« Дуже добре » – теоретичний зміст курсу освоєний цілком, необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання виконані, якість виконання більшості з них оцінено числом балів, близьким до максимального, робота з двома – трьома незначними помилками
80-84			
75-79		C	« Добре » – теоретичний зміст курсу освоєний цілком, практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання виконані, якість виконання жодного з них не оцінено мінімальним числом балів, деякі види завдань виконані з помилками, робота з декількома незначними помилками, або з однією – двома значними помилками
70 – 74	Задовільно («зараховано»)	D	« Задовільно » – теоретичний зміст курсу освоєний не повністю, але прогалини не носять істотного характеру, необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, більшість передбачених програмою навчання навчальних завдань виконано, деякі з виконаних завдань, містять помилки, робота з трьома значними помилками
65 – 69			
60 – 64		E	« Достатньо » – теоретичний зміст курсу освоєний частково, деякі практичні навички роботи не сформовані, частина передбачених програмою навчання навчальних завдань не виконані, або якість виконання деяких з них оцінено числом балів, близьким до мінімального, робота, що задовольняє мінімуму критеріїв оцінки
40 – 59	Незадовільно («не зараховано»)	FX	« Умовно незадовільно » – теоретичний зміст курсу освоєний частково, необхідні практичні навички роботи не сформовані, більшість передбачених програм навчання, навчальних завдань не виконано, або якість їхнього виконання оцінено числом балів, близьким до мінімального; при додатковій самостійній роботі над матеріалом курсу можливе підвищення якості виконання навчальних завдань (з можливістю повторного складання), робота, що потребує доробки
21 – 40			
1–20		F	« Безумовно незадовільно » – теоретичний зміст курсу не освоєно, необхідні практичні навички роботи не сформовані, всі виконані навчальні завдання містять грубі помилки, додаткова самостійна робота над матеріалом курсу не приведе до значимого підвищення якості виконання навчальних завдань, робота, що потребує повної переробки

10. Рекомендована література

Основна

1. Бандурка О. М., Тягло О. В. Юридична логіка : підручник. 2-е видання, переробл. і доповн. Харків : Золота миля, 2017. 216 с. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/81da4c46-6707-414e-9039-87e33c2a247c/content>
2. Войтенко Д. О., Качурова С. В., Невельська-Гордєєва О. П. Логіка в запитаннях і відповідях : навчальний посібник / за заг. ред. О.П. Невельської-Гордєєвої. Харків : Право, 2019. 126 с. URL: https://pravo-izdat.com.ua/image/data/Files/493/3_Logika_v_zapitannjah_NP_vnutri.pdf
3. Логіка для юристів: підручник / В. С. Бліхар, В. В. Левкулич, М. М. Олексюк, Б. Б. Шандра, В. Ю. Свищо, О. І. Матвієнко. Вид. 2-ге, перероб. та доп. Ужгород : Вид-во УжНУ «Говерла», 2022. 316 с. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/44906/1/%D0%9B%D0%BE%D0%B3%D1%96%D0%BA%D0%B0.pdf>
4. Хоменко І. В. Логіка. Теорія і практика : підручник. Київ : Центр навчальної літератури, 2019. 328 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Khomenko_Iryna/Lohika_teorii_ta_praktyka.pdf
5. Шепетяк О. М. Логіка : підручник для студентів вищих навчальних закладів. Київ : Фенікс, 2015. 256 с. URL: <https://cutt.ly/VwjB8CNU>
6. Юридична логіка : підручник / за наук. ред. проф. В. С. Бліхара. Львів : ЛьвДУВС, 2016. 248 с. URL: <https://cutt.ly/uwjB4eGJ>

Додаткова

1. Ponomarenko T. O., Mykhailichenko O. V., Shapovalova O. V., Ivaniі O. M., Ivaniі I. V. Innovative Technologies in the Teaching of Historical, Social and Human Sciences. *Universidad y Sociedad : Revista Científica de la Universidad de Cienfuegos*. 2020. Vol. 12, Num. 5. P. 290–294. URL: <https://repository.sspu.edu.ua/bitstream/123456789/9776/1/document%20%281%29.pdf>
2. Методологія наукових досліджень : підручник / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань. Харків : Право, 2019. 368 с. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/SENMK/OMND.pdf
3. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посіб. / І. С. Добронравова, О. В. Руденко, Л. І. Сидоренко та ін.; за ред. І. С. Добронравової (ч. 1), О. В. Руденко (ч. 2). К. : ВПЦ «Київський університет», 2018. 607 с. URL: <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/Methodol.pdf>
4. Навчально-методичний посібник для самостійної роботи та практичних занять з навчальної дисципліни «Логіка» (галузь знань 0304 «Право», 0302 «Міжнародне право»; освітньокваліфікаційний рівень «Бакалавр»; напрям підготовки 6.030401 «Правознавство», 6.030202 «Міжнародні відносини») для студентів I курсу денної форми навчання / уклад.: О. М. Юркевич, В. Д. Титов, С. Е. Зархіна та ін. Х.: Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого», 2013. 90 с. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/1876/1/NMP_0010.pdf

5. Тягло О. В. Критичне мислення в дії, або досвід критичної рецензії. *Постметодика*. 2017. № 1 (126). С. 8-13. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/765d7941-c171-4458-b806-a2511a21e98b/content>
6. Тягло О. В. Юридична логіка чи логіка для юристів? *Наше право*. 2013. № 2. С. 180–183. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/0e481f5f-cbf9-47ba-84bc-3b4e3de18f1e/content>
7. Тягло О. Чи потрібне критичне мислення українській школі? *Практична медіаграмотність: міжнародний досвід та українські перспективи* : зб. ст. П'ятої міжнар. наук.-метод. конф. з медіаосвіти та медіаграмотності (м. Київ, 31 берез. – 1 квіт. 2017 р.). Київ : Центр Вільної Преси, Академія української преси, 2017. С. 60–64. URL: <https://cutt.ly/5wjB7JXY>
8. Тягло О. В. Логіка юридичних міркувань. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 2. С. 349–353. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/4da55cde-fa8f-41e1-a0fb-dcd3ca8534e8/content>
9. Тягло О. В. До поняття юридичної логіки. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2015. № 3 (70). С. 241–248. URL: <https://cutt.ly/TwjB7moQ>
10. Філософія науки : курс лекцій з вивчення дисципліни для здобувачів III рівня вищої освіти «доктори філософії» спеціальності 204 «ТВППТ» денної та заочної форми навчання / О. П. Сидоренко. Одеса : ОДАУ, 2019. 156 с. URL: <https://osau.edu.ua/wp-content/uploads/2020/05/Kurs-lektsij-Filosofiya-nauky.pdf>
11. Філософія науки : підручник / І. С. Добронравова, Л. І. Сидоренко, В. Л. Чуйко та ін. ; за ред. І. С. Добронравової. К. : ВПЦ «Київський університет», 2018. 255 с. URL: <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/Phil-science.pdf>

Інформаційні ресурси в Інтернеті:

1. Інститут філософії НАН України імені Григорія Сковороди. URL: <http://www.filosof.com.ua/>
2. Практикум з логіки. URL: <http://philosophy.ck.ua/praktikum-z-logiki/>
3. Федорченко Ю. Формальна і трансцендентальна логіка. URL: <http://fedorchenko.ho.ua/journal/7.html>
4. Вправи на розвиток логічного мислення. URL: <http://kitu.nau.edu.ua/koledzh/vpravy-na-rozvytok-logichnogo-myslennya>
5. Мозок, його особливості та розвиток. URL: <http://kitu.nau.edu.ua/koledzh/mozok-yogo-osoblyvosti-ta-rozvytok>
6. Інституційний репозитарій Харківського національного університету внутрішніх справ. Філософія. Логіка. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/communities/b1144b3a-80f2-4fb0-a8c6-702efd7f112f>